

Onder dieren

Ander werk van Elfriede Jelinek

De pianiste (roman, 1987)

Lust (roman, 1989)

Wolken. Thuis (novelle, 1990)

Uitgesloten (roman, 1991)

De kinderen van de doden (roman, 1998)

Geeft niet. Een kleine trilogie van de dood (2000)

Hebzucht. Een amusementsroman (2003)

De contracten van de koopman. Een komedie over de economie (2010)

Rijngoud (2014)

Persoonsgegevens (2023)

Elfriede Jelinek

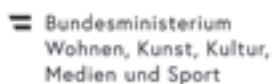
Onder dieren

Vertaald door Inge Arteel

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2026

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt dankzij ondersteuning
door het BMWKMS (Bundesministerium für Wohnen, Kunst,
Kultur, Medien und Sport).

Oorspronkelijke titel *Unter Tieren*
Copyright © 2026 Rowohlt Verlag GmbH, Hamburg
Copyright vertaling © 2026 Inge Arteel/
Em. Querido's Uitgeverij bv

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van Em. Querido's Uitgeverij bv,
Weteringschans 259, 1017 xJ Amsterdam. Ook tekst- en datamining
van deze uitgave is niet toegestaan zonder schriftelijke
toestemming van de uitgeverij.

Voor de productie van de boeken van Querido wordt alleen gebruik-
gemaakt van duurzaam en verantwoord geproduceerd papier.

Omslag Brigitte Slangen
Omslagbeeld Anzinger und Rasp, München
Foto auteur Isolde Ohlbaum/Bayerische Staatsbibliothek
Binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 253 2126 0 / NUR 302
www.querido.nl

PROLOOG OP HET BALKON

**EEN PAAR DUIVEN, piketty, piketty!, uhm,
gewoon, al pikkend:**

Ziezo. De zekerheden worden opgeborgen, al blijven vele kluizen leeg, want wat ze voor zekerheden hadden gehouden, al die hoe heten ze ook alweer?, Bangkok Bank Public Company, Raiffeisen International, Julius Bär, Bayerische Landesbank, APS Bank op Malta, Deutsche Sparkasse, Graubündner Kantonalbank, ook de Südtiroler Volksbank is er weer bij, dat bleken geen zekerheden te zijn, dat was allemaal lucht voor luchtkastelen. En nu willen ze ook nog krijgen in plaats van te geven. Wat vinden jullie daarvan? Wat vindt het forum daarvan? Lanterfantten op de marktplaats is niet genoeg. Over contanten moet je klare taal spreken, want in elke ondertekenaar zit een teek, zoals een collega ooit fijntjes opmerkte.

Je bent nog vergeten: Bank Austria, RLB NÖ-Wien, diverse banken van de deelstaten, regionale Raiffeisen-banken. Allemaal met kluizen als gapende gaten waar de zekerheden niet naar binnen lopen maar er juist op uit moeten, de wereld van de onverzekerden in. Onverhoeds aan de kant van de schuldenaars staan, dat wilt u niet. Maar zonder zekerheid komt er niets van terecht, een zekerheid waarin u zich kunt laten wiegen om goed te slapen. Wat een geluk

dat de banken in goede dagen helemaal geen zekerheden nodig hebben, terwijl ze die in kwade dagen wel graag zouden hebben. U zou zekerheid niet eens herkennen als u haar zag! Wat is dat, een zekerheid? Als iemand het al wist, zou hij geen antwoord geven, want in de gloriетijd van de onderneming heeft hij zeker zo veel opgestreken dat hij de zekerheden vooraf al vele keren had terugverdiend nog voor hij ze nodig had. Maar daar praat hij niet over. Hij geeft ons geen afrekening van zijn volledige investering. Hij zegt ons niets. En de investering zegt ons ook niets. Wij hebben de verzekerde zaken en kapitaalkluwens immers nooit gezien. Die zaakjes zijn allemaal afgewikkeld en verdeeld. De familie komt op de eerste plaats. De stichter wordt heilig verklaard omdat hij zo'n mooie stichting heeft opgericht die u kunt bezichtigen.

Allemaal houden ze hun handen op en snavels open! Hier komt aardig wat bijeen, ook al zullen ze het niet krijgen: half afgewerkte gebouwen, onaffe bouwwerken, bergen steenpuin in de steden. Warenhuizen die wel drie keer failliet gingen voor ze helemaal platzak waren. Eén keer was niet genoeg. Ze moesten het als het ware onder dwang herhalen, zoals mama vroeger zei dat ze mijn mondwerk wel drie keer de mond moest snoeren om het eindelijk stil te krijgen, de arme warenhuizen: als enige schuldelozen tussen de schuldeisers. En dat al voor de derde keer! Hoe vaak kan je nog onschuldig blijven? Nu hangen er al duizenden aan het kruis te spartelen en u gelooft nog altijd in die Ene?

Wij vinden overal iets. We klimmen onbevreesd over de ruïnes, we komen overal binnen waar de gelovigeren nooit

hun oog op laten vallen, die kijken allemaal nog naar boven, en van boven komen altijd alleen wij, want desnoods vliegen we. In vrije val!, dat proberen die niet eens, ze willen zich niet bezeren. Onze blik werpen we vanaf grote afstand, de verliezen van de kleintjes zien we niet eens meer omdat we zelf ook maar kleine vogels zijn en alleen maar blikken kunnen werpen. Hoteliers, bezorgers, bloemisten, vliegtuig-schoonmakers, fitnesscoaches, bouwexperts, kruideniers, veiligheidsdiensten waarvan er wat ons betreft gerust meer hadden mogen zijn, want zelf voelen we ons allesbehalve veilig! Met al die verliezen hadden ze het overschot even goed kunnen laten liggen om gratis mee te nemen.

Over notarissen die niets noteren, controleurs die niets controleren, pleiters die niet pleiten, inwisselbare obligaties die niet wisselen en rentes voor lopende kredieten die niet op tijd weggelopen zijn, daarover zullen we zwijgen, want er is al te veel over hen gesproken. Al de anderen zwijgen nu ook, beteuterd, omdat alleen wij nog, de vogels, deze ruïnes vanuit de lucht kunnen betreden. De vorderingen zijn nog lang niet vervlogen, de vereffening van wat oneffen is des te meer. Miljardairs die zo zwijgzaam zijn dat je denkt dat ze ziek zijn, die hebben we hier niet nodig. Hier wordt gesproken, en wel de bekende onzin: beter één vogel in de hand dan wij door het dak. Maar we hebben wel een opdracht, we kijken of we nog een zolder kunnen verbouwen, om een overzicht te hebben natuurlijk. Voor mijn part graag. Maar toen de laatste zolder verbouwd, het laatste gebouw afgewerkt, het laatste hotel onafgewerkt, de laatste drop-out afgestudeerd en het laatste geld verteerd was, toen had hij gezien wat niemand had geloofd, toen zag hij dus

dat hij weliswaar alles heeft, vliegtuig en boot, moeder en vrouw, slot en stichting, maar dat niets van hem is en dat hij het daarom ook niet meer kan opeten. En dus eet hij maar iets anders. Wanneer we zeggen dat een gebeurtenis zich hier en nu afspeelt, dan bedoelen we daarmee onder meer dat er andere gebeurtenissen aan voorafgingen die we ons herinneren. Maar hij herinnert zich niets. Hij heeft zelfs de blauwe grot van Capri laten nabouwen, drie meter diep!, honderden vierkante meter kunstrots!, om een aandenken te hebben aan wat hij had gezien maar toen nog niet bezat, tot grote vreugde van ontelbare installateurs.

De laatste luxe aankopen zijn met de boekwaarde van de eerder gekochte verzekerd, hoewel zekerheid helemaal niet nodig was, het opbouwwerk was zijn eigen zekerheid, zoals ieder mens alleen zeker is van zichzelf, de laatste wolkenkrabber alleen nog voor de sier, de laatste torenflat zo hoog dat hij halverwege al viel, de eigen woning een hotel voor anderen, hijzelf de enige niet-betalende gast, alleen goed voor de cijfers, het geld alleen nog het voorwerp van geen belastingcontroles, geen onderzoeken, wat kunnen wij nu weten als niemand anders iets weet. We zouden tegen geen enkele controle bestand zijn, niet tegen de spitse spiesen en hun gezellen die de mensen op gebouwen laten plaatsen, natuurlijk is iedereen uiteindelijk weer tegen ons, arme vogels. We mogen daar niet gaan zitten om een beetje uit te rusten en onze veren te poetsen en te snavelen. Onze pootjes worden erdoor afgerukt, onze vleugels blijven eraan hangen, ons gevederte gaat eraan kapot, het komt voor dat er een oogje wordt uitgestoken als je niet goed oplet, we kleven helemaal vast aan een ongezonde berg schulden en

gaan in het moeras ten onder. De rentekoers doet ook iets, maar niet voor ons. Wacht, wat doet die ook alweer? Hij doet wat miljardairs overal doen: hij doet zijn ding. Alles op krediet, niets liquide, geen middelen meer over.

Wie zal het controleren als een krediet wordt gegeven? Als iedereen jou alles vergeeft, dan geeft het niet als je zakendoet met het geld van andere mensen, als je met toegeëigend kapitaal, met onteigende vreemde middelen gebouwen voor jezelf optrekt en ontwikkelt en vreemde levensdraden afwikkelt tot je tot de kern komt en de kern is zwart, een verschroeid stukje papier dat iemand zonder succes op de juiste plek in brand heeft gestoken. De plek is niet meer te vinden. De rest is ingewikkeld. Ik zie het al, dat moet naar de geldwasserij om weer wit te worden. Wie geeft er nu ook geld aan zo iemand? Ach, iedereen geeft toch geld aan zo iemand, want hij waardeert het op, hij blaast het op en zichzelf ook: allemaal schulden, maar die zijn ook niet niets. Waarom zijn dat schulden? Omdat niemand ze zal betalen?

Een goedkoop krediet tegen nul procent rente, dat noemt men een hevel, zo'n ding waarmee je ook bloed kunt hevelen. Kijk maar, nee, niet in die richting! Maar is alles wel van hem? Eigenaar of vennoot? Persoonlijk aansprakelijk voor hoeveel? Is de villa zijn eigendom of dat van de firma en hij gewoon een huurder? De bouwheer als miljardair? Auto geleased? Nou, wij zijn al tevreden met de geschatte waarde, we schatten dat hij helemaal niets heeft en de rest goed heeft verstopt, dat hij dus alles heeft, ook al is het niet van hem. Verliezen horen bij de handel. Het vastgoed, kreu-

nend onder de last van de schulden, kan niet weglopen. Op die mooie eilanden is er geen plaats voor, alleen voor de bezitters.

Overall hetzelfde, we zeiden het al honderd keer en telkens wordt het warer: voor kleine kredieten gelden strenge en duidelijke regels, maar ergens op de achtergrond oefenen ze de doeltrap zonder doel. Wat je hebt geraakt is dan het doel geworden. Iets valt om. Er hoeft niet eens iets te ontstaan. Dat is het bewijs. Dat is toch het bewijs, niet? Alles uit de hand weggegeven, zonder garnering, een rivier zonder terugkeer, een tramspoor zonder tram in zicht. En van ons neemt men ook nog onze arme teentjes af, velen van ons hinken verschrikkelijk en kunnen zich zonder hun klauwtjes nergens aan vasthouden. Wij zijn nu eenmaal niet verantwoordelijk voor de haltes. Wij letten op signalen maar weten niet wie ze geeft. Van ons kan men nemen en blijven nemen, en aangezien we niets hebben, heeft men het genomen van ons vliegend lichaam.

Het is allemaal te moeilijk voor ons kleine vogels met ons mussenbrein. Dat van de duif is niet veel groter, onze eetlust daarentegen is mateloos. Wij schijten in ons eigen voer, in ons eigen drink- en badwater, wij hebben geen douchegel nodig. Onze shit is onze shampoo. Wij verbruiken onszelf aangezien vreemden ons niets lenen maar alleen willen nemen, hele lichaamsdelen nemen ze ons af! Kunt u zich dat voorstellen?

We paraderen in het rond, borst vooruit, en zijn verwonderd dat er blijkbaar vaste regels zijn. Die van ons zijn eer-

der volatiel, we kunnen alleen maar ons kleine vogelleven inzetten, daar krijgen we niets voor. We zoeken in de onafgewerkte gebouwen naar weggegooide pretzelstukjes, pizzarestjes die aan het karton plakken, koek die uit het karton kruimelt, maar nog eetbaar!, alles, alles kunnen we gebruiken, we zoeken, we vinden, we eten, en klaar. We leven van wat we krijgen. Meer kunnen we niet beginnen met ons kleine kapitaal, dat altijd uit een stuk leven bestaat. Iedereen heeft het zijne, eentje maar, onze ene collega is gekwetst, aan de andere scheelt er ook iets omdat ze te veel zout heeft gevreten dat, allerm minst toevallig, op de pretzels was gaan zitten. Boter die zich aan broodjes vastklampt, ook niet gezond voor ons. Maar wie interesseert dat? De verliezer moet nu eenmaal altijd alles incasseren.

We gebruiken de taal die alleen voor ons geldt, zelfs müssen begrijpen ons niet, die taal is alleen geldig onder ons duiven. Zelfs duiten gelden hier niet. Maar dat betekent niet dat wij voortdurend nadenken over de regels van onze taal. We gebruiken de duitentaal, uhm, de duiventaal zonder ons van de regels bewust te zijn, maar de regels rechtvaardigen wel het gebruik van dit stuk kwark in de taart, die we voor het consumeren eerst moesten afkrabben. Een zet die aan de regels beantwoordt, en dat geldt voor de grote investeerder evengoed als voor ons kleintjes, is iets heel anders dan een toevallige zet. Hoewel de investeerder ook toevallig iets kan oppikken en gebruiken, dat moeten we toegeven. Maar dat wij de rest van die hamburger opgegeten zouden hebben, dat is niet waar. Dat we die drie halmpjes bij de metroporen gestolen hebben om er een nest naast te bouwen en te gaan broeden, ook niet waar. Die drie halmen moet je

symbolisch opvatten, ze dienen als symbool voor een nest. We hebben er zelfs een tegoedbon voor gekregen, voor een stuk nest. En nu kunnen we de kassa niet vinden waar men ons vriendelijk verwacht. Dat warenhuis moet je symbolisch opvatten, het dient als symbool voor helemaal niets, voor een warenhuis zonder waren, want alleen het huis telt. Een zet kan je op vele manieren doen, in heel uiteenlopende richtingen, die allemaal van tevoren opgegeven en daarmee vergeven zijn. En vergeef ons onze schuld, zoals ook wij vergeven onze schuldenaren.

Wie een zet doet volgens de regels ziet iets anders dan diegene die die stap niet zet en zich misschien terugtrekt. Evengoed ziet iemand die een bepaalde uitdrukking begrijpt meer dan iemand die haar niet begrijpt. En dus zullen zijn geestelijke processen ook anders zijn dan andere, misschien is zelfs de intonatie waarmee hij zijn investeringen doet om de omvang van zijn schulden nog te vergroten anders. Wat hij nu kan afschrijven is veel omvangrijker dan wat hij bezit. Wat de belastingen hem nu willen afpakken is meer dan wat hij niet heeft. Meer dan de pijn om wat hij niet heeft.

Men heeft ons gewiegd en te licht bevonden. Alleen de lucht neemt ons op. Alles wat minder is dan lucht wordt gevaarlijk. Eerst worden we in zekerheden gewogen en dan zijn we weer te zwaar om op te stijgen. Ik zie daar een half opgegeten maiskolf. De opbrengst van een enkele dag! Met nog zoveel korrels eraan! Hier komt best wel wat samen. Verklaren kunnen we het niet. Verklaren en verstaan interesseren ons vogels niet echt, voor ons zijn verklaren en

verstaan een en hetzelfde, waarbij verstaan het equivalent is van de verklaring, het ene leidt tot het andere, de ene zet tot de volgende, al kan die ook verkeerd zijn. Ook dat die oude tennisbal daar, naast de lelijke sneakers van de vrouw in het roze, er net als in de film rond uit ziet, is een zin die we uit ervaring kunnen bevestigen. Dat de aarde rond is, is niet meer dan een hypothese. Dat de schepen aan de horizon verdwijnen, is een feit, ook de schaduw op de maan bij een maansverduistering: een feit. Dat de aarde rond is, kan je daaruit weliswaar afleiden, maar het is geen feit. Los van de eigenschappen van en zintuiglijke oordelen over een object is er geen feitelijk bewijs dat het een natuurkundig object is. Wat moet dat ook voorstellen? Neem nu de huurprijzen: die drijven de prijzen van het vastgoed de hoogte in. Hier, kijk maar, vrienden!, het fantoom van een bouwwerk, enorm als een gorilla, duikt op uit de mist, neemt steeds meer ruimte in in de bubbel, verdrijft al de rest; nieuwe rooftochten nemen van het fictieve object, dat allang dood en uitgebeend is, telkens weer nieuwe kredieten af die allang hoger zijn dan de reële waarde van het object waarop ze berusten zonder uit te kunnen rusten. Ja, dit gebouw bijvoorbeeld behoort tot de groep van de investeerder die dat allemaal heeft uitgevonden en aan wie sowieso alles toebehoort, gebouwen en zaken, levende en dode have en het goed erbij ook, dat is dus allemaal in het bezit van één persoon, het is zijn eigendom en hij betaalt er nog huur voor ook!, en wel aan zichzelf. Wat is hier nu fictie? De fictie is zoals de wereld, die is ook een fictie, de fictie is dus geen feit. Laten we het verstand beslissen? Nee, dat doen we niet. (Ze zingen.) Innsbruck, ik moet je verlaten, ik vertrek langs vertrouwde straten naar vreemde oorden, vaarwel. Mijn vreugde werd

mij ontnomen, hoe kom ik dit ooit te boven, het is een en al
kommer en kwel.

Het echte leed laten we beter aan anderen over. Voor de rest
klopt alles, dat is een feit. Echt waar!

*Zie ook 'Ludwig Wittgenstein in Cambridge' en werp ook zeker een blik op
de internetfora: sla je ogen op naar de bergen, daar komt je hulp vandaan.*

JE GELD OF JE LEVEN

DE AAP:

Het zijn idioten die nog naar oorlogsroem verlangen. We kunnen ook zonder oorlog vrede sluiten, als we maar de kans krijgen om gunstig te investeren. Een investering in wapens, bijvoorbeeld, dat zijn toch ook machines, nietwaar? Ik ben een groot liefhebber van machines. Stel dat een machine evenveel kost als het jaarloon van de door haar verdrongen arbeiders, ook van mijn persoontje, wiens arbeid erin bestaat zichzelf voor aap te zetten en nu zelfs de aap af te schaffen omdat hij door de mens vervangen kan worden, helpt de machine mij dan bij de oorlogsvoering en het afslachten van andere apen? Levert ze mij iets op? Verlicht ze mijn arbeid? Verlicht ze mijn leven, want dan zou ik de dode kameraden kunnen opeten en hoef ik niet naar de supermarkt voor bananen? Ook zonder brood kan ik leven, dat kan ik me toch niet veroorloven. Kijk – elke idioot begint met ‘kijk’ –, het begint er al mee dat je, als je de machine, in dit geval dus onze wapens, beschouwt als een middel om het product aan te prijzen, of liever, om de prijs van het product te drukken, namelijk van mij als apenbroeder in dienst van anderen, met een apenvergunning die ik op elk moment kan laten zien, die machine is dus opgedragen

aan iedereen die neergemaaid kan worden, dat je dan kunt zeggen dat haar eigen productie, dus de productie van wapens, minder arbeid vergt dan de arbeid die haar toepassing vervangt. Evident. In plaats van naar de supermarkt te gaan zou ik nog meer apen kunnen uitmoorden zodat nog meer mensen ze kunnen volgen maar zonder ze in te halen, tenzij dit het doel van hun reis is: goederen binnenhalen. Maar wat als de anderen ook allemaal wapens hebben? Daar houden we ons nu niet mee bezig. Daar hebben we geen tijd meer voor. Ik wil nog iets anders zeggen.

Namelijk: voor het kapitaal is het als volgt, aangezien daarmee niet de aangewende arbeid betaald wordt maar de waarde van de aangewende arbeidskracht, voor het kapitaal wordt dus de bezitter van het kapitaal begrensd in zijn gebruik van machines door het verschil tussen de waarde van de machine en de waarde van de door haar vervangen arbeidskracht, arbeid die in de toekomst uitsluitend machinemensen zullen verrichten, in een volledig nieuw systeem, apen werden mensen, mensen machines, en machines andere machines, die op hun beurt net als mensen zijn, alleen beter, die hebben we dringend nodig, in dat systeem waar niet langer zal gelden wat nu geldt, mensmachines waarvan niet de fabricage maar wel het onderhoud goedkoper is. En het loon voor deze arbeidskracht zakt, nee, het loon van de arbeider zakt vaak onder de waarde van zijn arbeidskracht, en soms stijgt het er dan weer bovenuit, met de arbeidskracht gaat het op en neer, bla bla bla, zou Greta zeggen, en zo kan ook het verschil tussen de prijs van de machinerie en de prijs van de door haar vervangen arbeidskracht sterk variëren. U wordt bij dezen uitgenodigd in het nieu-